

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

1. szám

Szerkesztette:

Gyurácz József

Szombathely

1996

Bechtold István emlékének

ISSN 1416-6356

Kiadja a

Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület

(MME 8. sz. Vas megyei Csoportja)

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.

Dr. Gyurácz József

elnök

Bánhidi Péter

titkár

Horváth Ildikó

gazdasági vezető

Barbácsy Zoltán

alelnök

Jene Sándor

titkár-helyettes

Tartalom

Előszó	5
Egyesületi élet, visszatekintés 1996-ra	6
Barbácsy Z. Vas megye fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) 1996-ban	9
Németh Cs. Kis légykapó (<i>Ficedula parva</i>) állományfelmérés a Kőszegi-hegységben	10
Gyurác J. A gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>) állományfelmérésének eredményei 1996-ban	13
Fehér Cs. E. Beszámoló az 1996. évi Vas megyei Denevérkutató Vándortábor eredményeiről	14
Dankovics R. Kételtű, hulló faunisztikai vizsgálatok Vas megyében	17
Bánhidi P. A IV. Csörnöc-völgyi Természetvédelmi Kutató Tábor	21
Keszei B. Értékes rétjeink Vámoscsalád és Csáfordjánosfa térségében	22
Bánhidi P. A tömördi „Nagy-tó” védelme	24
Varga L. Néhány értékes faunisztikai adat Vas megyéből 1996	26
Fehér I.-Mesterházy A. Madárfaunisztikai megfigyelések a Répce mentén	29
Molnár Zs. Madáretetőm madarai	30
A Chenrel Islván Madártani és Természetvédelmi Egyesület támogatói 1995-96-ban	32

Contents

Preface	5
Barbácsy Z. White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) population of Vas County in 1996	6
Németh Cs. Survey of Red-breasted Flycatcher (<i>Ficedula parva</i>) breeding population in Kőszeg hills	10
Gyurácz J. Survey of Bee-eater (<i>Merops apiaster</i>) population of Vas County in 1996	13
Fehér Cs. E. Report on results of Bat Research Camp of Vas County In 1996	14
Dankovics R. Faunistical data of amphibians and reptiles in Vas County	17
Bánhidi P. The 4th Nature conservation Camp of Csörnök valley	21
Keszei B. Our value meadows in territory of Vámoscsalád and Csáfordjánosfa	22
Bánhidi P. Protection of Lake „Big” near Tömörd	24
Varga L. Some interesting avifaunical data from Vas County	26
Fehér I. - Mesterházy A. Bird faunistical watching in Répce valley	29
Molnár Zs. The birds in my feeding place	30
Sponsors of Chernel István Ornithological and Nature Conservation Society in 1995-96	32

ELŐSZÓ

Kedves Tagtársam! Tisztelt Olvasó!

A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület kiadványát ajánlom elsősorban a tagság , de mások figyelmébe is, akik érdeklődnek az egyesület madártani és természetvédelmi tevékenysége iránt. Egyesületünk 1974 óta szervezi a Vas megyében folyó madártani és madárvédelmi munkát, melynek eredményeiről éves rendszerességgel szeretnénk tájékoztatni tagtársainkat, támogatóinkat és az érdeklődő közönséget. Az az öröndetes tény, hogy egyre többen kapcsolódnak be egyesületünk természetet szolgáló munkájába szükségessé teszi a részletesebb tájékoztatást, mint amit egy körlevél keretei tehetővé tesznek. Ezt a célt szolgálja új kiadványunk, a Cinege. Az első számban elsősorban azokról az 1996-ban végzett programjainkról számolunk be, melyet részben, vagy egészben az egyesületünk végzett , illetve anyagilag támogatott. Kérem, fogadják szeretettel a Cinegét ezzel is segítve Vas megye élővilágának megőrzését!

Természetvédő üdvözléssel:

Dr. Gyurácz József

Szombathely, november 05.

EGYESÜLETI ÉLET

Visszatekintés 1996-ra

1996 január 29-én tartottuk rendes évi közgyűlésünket a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban (MMIK). A közgyűlés elfogadta az egyesület 1996. évi munkatervét és költségvetését. Haraszthy László a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) ügyvezető elnöke ismertette az MME természetvédelmi stratégiáját.

Április 26-tól május 5-ig rendeztük meg a Tömördi Természetvédelmi Táborunkat, ahol a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola biológia szakos hallgatóinak terepgyakorlatot is tartottunk.

Májusban a Madarak és fák Napjához kapcsolódóan egyhetes kiállítást szerveztünk Madár- és Természetvédelem Vas megyében címmel, melyen szöveges ismertető és fotók segítségével mutattuk meg egyesületünk eredményeit. A kiállítást Wagner András, Szombathely város polgármestere nyitotta meg. A megnyitón adtuk át a díjakat egyesületünk és az MMIK által közösen meghirdetett Madáretetőm madarai című pályázatra legjobb pályamunkákat (rajz, fogalmazás) beküldő gyerekeknek. A pályázaton 12 iskolából, 9 óvodából és 1 gimnáziumból összesen 81 óvodás és diák vett részt.

Elkészítettük az MME által alapított Vas megyei Természetvédelmi

Alapítvány alapító okiratát, melyet a Vas megyei Bíróság májusban elfogadott és bejegyezte az alapítványt.

Május június hónapokban tárgyalásokat folytattunk a Söptei Mezőgazdasági Termelőszövetkezettel és a magántulajdonosokkal a tömördi „Nagy- tó” és környékének megvásárlásával kapcsolatban, az adás-vételt augusztusban bonyolítottuk le.

A költési időszak előtt elvégeztettük a veszélyeztetett gólyafészkek áthelyezését, magasítását, a védőállványok felszerelését a középvezetű villanyoszlopokra az ÉDÁSZ készséges segítségével. A költési időszakban folyamatosan végeztük a fehér gólya és a gyurgyalag Vas megyében költő állományának számbavételét és a kis légykapó Kőszegi-hegységben fészkelő populációjának vizsgálatát.

A Körmenyi Munkacsoportunk júliusban rendezte meg szokásos Rába-völgyi Madárgyűrűző Tábort. Augusztus 16-tól 25-ig a IV. Csörnöc-völgyi Természetvédelmi Kutató Tábort résztvevői gyűjtöttek adatokat a terület gerinces állatvilágáról. Ugyancsak augusztusban mérte fel a Kőszegi-hegység denevérfaunáját a Denevérkutató Vándortábor, melyet az MME Zalai Helyi Csoportja szervezett részben az egyesületünk támogatásával. A nyár folyamán Botanikai Szakcsoportunk tovább folytatta a korábban megkezdett állapotfelmérő munkát a Répce-völgyi réteken, Vámoscsalád és Csáfordjánosfa térségében.

Októberben előadást tartottunk a Nyugat-dunántúli Regionális Környezeti Konferencián Ökoturizmus, madarászturizmus lehetőségei Vas megyében címmel. Október 18-tól 26-ig rendeztük meg a Tömördi Madárgyűrűző Táborunkat, melyet az egyesületen kívül is nagy érdeklődés kísért. A táborban két, Magyarországon ritka madárfaj is befogásra került, egy bonelli füzike (*Phylloscopus bonelli*) és egy bajszos sármány (*Emberiza cia*).

Táboraink a diákok körében egyre népszerűbbek, évente összesen közel száz iskolás kapcsolódik be a táborokban végzett természetvédelmi és kiatató munkákba. Madárkarácsony idén is lesz a Pöse-hegyen.

Rendezvényeinkről, táborainkról a helyi sajtó (Vas Népe, Regionális Tv) rendszeresen beszámolt.

Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségét és további eredményes munkát kívánunk!

a Chernel István Madártani és Természetvédelmi

Egyesület vezetősége

MADÁRVÉDELEM

Vas megye fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állománya 1996-ban

Barbácsy Zoltán

9941 Óriszentpéter, Siska-szer 2.

A Vas megyében levő 360 fészekből 17 lakatlan, 5 egy gólya által lakott, 338 gólyapár által lakott volt.

A bőséges téli csapadék előnyös feltételeket teremtett a gólyák táplálkozásához. A hideg tavaszi - még áprilisban is hózáporos - időjárás kedvezőtlen hatásaként a fiókaszaporulat mégis elmaradt a táplálékbőség nyújtotta lehetőségfől. A sikeres párok átlagosan 2,8 fiókat neveltek fel, így csak erős közepes gólyás évnek minősíthető az idei. A két fiókás fészkek aránya valamivel magasabb a megszokottnál, emellett az átlagosnál jóval több (13) fészeknél nevelődött 5 fióka, sőt egyetlen helyen - Chernelházadamonyán 6 fiókat gondozott a gólyapár, ami igazán ritka.

Örvendetes, hogy 1996-ban is tovább tartott a fehér gólya állomány kismérvű (6-8 %-os) emelkedése. Idén az 1989-es növekedési csúcstól megközelítő mértékben, 27 párral gyarapodott az állomány. A megépült fészkekkel további hattal zsugorodott azon községek száma (jelenleg 34), ahol nincs gólyafészkek. Tíz évvel korábban ez a szám még 70 volt. Az új fészkek 78

%-a villanyoszlopra, 15 %-a kéményre épült. Ezenkívül egy fészket víztoronyra, egyet pedig speciális fészektartóra raktak. A fészkelő párok sűrűsége megyénkben az országos átlag kétszerese, 10,1 pár/km².

A fióka nélküli párok aránya 13 %, aminek zömét az új fészket építő, fiatal párok sikertelensége takarja. Az új párok megtelepedését műfészekkel, a költés biztonságát a fészek tartóra való helyezésével is igyekeznek segíteni egyesületünk a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság és az ÉDÁSZ Rt hathatós támogatásával. Az idén 31 fészeknél történt ilyen beavatkozás ezidáig.

(Javaslattal tettünk Körmen és környékének Nemzetközi Jelentőségű Madárélőhelyé nyilvánítására az itt költő, Közép-Európában kiemelkedő sűrűségű fehér gólya populáció védelme érdekében. -A szerk. megj.)

Kis légykapó (*Ficedula parva*) állományfelmérés a Kőszegi hegységben

Németh Csaba 9730 Kőszeg, Arborétum u. 2.

A kis légykapó középhegységi bükköseink ritkán szem elé kerülő énekesmadara.
Hazai állományviszonyairól rejtett életmódja miatt keveset

tudunk. A Nyugat-Dunántúl tekintetében az adatok alkalmoszerű megfigyelésekből származnak, pedig a faj állományviszonyainak itteni változása több szempontból is lényeges lehet. A faj fő elterjedési területe Közép-Európától keleti irányba húzódik, az állomány esetleges csökkenése tehát nálunk, az area peremén jelentkezhet először. Ugyanakkor az itt fészkelő populáció változásai az élőhelyek megváltozását, leromlását is jelezhetik.

A jelenlegi állományviszonyok tisztázása érdekében kíséreltem meg felmérni a Kőszegi-hegység magyar oldalán fészkelő kis légykapók számát, a revírek elhelyezkedését. Módszerem lényege volt az éneklő hímek alapján történő revírtérképezés távcső ill. függönyháló segítségével. A kis légykapó területére behatoló idegen fajtárrsal szemben tanúsított agresszív viselkedése lehetővé tette a hímek magnóval való lehívását az egyébként nehezen átlátható lombkoronaszintből. A felmérés mellett a fészkelés elősegítésére egy a Mátrában eredményesen bevált odútípus kihelyezésével telepítési kísérletet végeztem.

1996-ban a felmérés során a potenciális élőhelyek mintegy 70 %-át sikerült átvizsgálni. A bejárt területről kilenc kis légykapó hím került elő, melyek közül hat példányt sikerült gyűrűvel ellátni. Az észlelt hímekből öt példány öreg, kiszíneződött, legalább 3. éves, négy pedig másodéves, fiatalkori bélyegekkkel rendelkező madár volt. A talált hímek egyharmadának (3 pd) csak egy adata van, ami a megfigyelés ill. fogás korai időpontjára való tekintettel (1996. 05. 16., 05. 23., 06.04.) még vonuló, vagy pár nélkül maradt madarakat

jelenthet. A hat revírt foglalt. párba állt madár költését további megfigyelések igazolják, annak eredményességéről elsősorban a rejtett életmód miatt nincsenek pontos adatok.

Az odútelepítések során 10-10 db speciális kis légykapó odú került kihelyezésre a Hármaspatak völgyében, É-i és D-i kitettséű oldalban bükk, valamint gyertyán fajok törzsére, átlagosan négy méter magasságban. Ezen az élőhelyen 1996-ban egy pár kis légykapó költött, további egy hím pedig vonulás közben énekelt itt. A költő pár fészkelésre természetes üreget használt, nem foglalt el kihelyezett odút.

Figyelembe véve az át nem vizsgált élőhelyeket a Kőszegi-hegység magyar oldalának fészkelő kis légykapó állománya 1996-ban maximum 10 párra tehető. Az állományfelmérés elvégzését szeretném évente ismételni, kiegészítve a költések eredményességének vizsgálatával.

A gyurgyalag (*Merops apiaster*) állományfelmérésének eredményei 1996-ban

Gyurácz József

9737 Bük. József A. u. 1./D

A Vas megyei homokbányákban 1991 óta végzünk rendszeres állományfelmérést, melynek célja a költő állomány egyedszámában, eloszlásában bekövetkező változások rögzítése, valamint a költést veszélyeztető tényezők feltárása. A felmérés része az MME Ritka és Telepesen Fészkelő Madárfajok Monitoring Programjának. 1996-ban 19 bányát vizsgáltunk át, melyből 13-ban költött gyurgyalag. Összesen 71 pár költését tapasztaltuk az alábbi eloszlásban: Bérbaltavár 3 pár, Bozsok 15 pár, Egervölgy 11 pár, Gérce 11 pár, Győrvár 5 pár, Hosszúpereszteg 1 pár, Káld 2 pár, Kemeneskápolna 2 pár, Köcsk 5 pár, Olaszfa 2 pár, Pácsony 1 pár, Petőmihályfa 6 pár, Vashosszúfalu 8 pár.

A felmérés során szándékos, vagy gondatlanságból származó emberi pusztítást nem tapasztaltunk. A művelés alatt nem álló bányákban a csupasz, meredek bányafalakat elfoglalja a növényzet, így azok alkalmatlanná válnak a gyurgyalag megtelepedésére. E folyamatnak a megakadályozása az egyik legsürgetőbb feladata a helyi madárvédelemnek.

DENEVÉRVÉDELEM

Beszámoló az 1996. évi Vas megyei Denevérkutató

Vándortábor eredményeiről

Fehér Csaba Endre

8360 Keszthely, Csabagyöngye u., 50/a.

A természetvédelemben a madarak mellett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az emlősök és köztük a denevérek is. A Magyar Denevérkutatók Baráti Körének és az MME Zalai Helyi Csoportjának közös programja, mely a nyugat-magyarországi denevérkolóniák felmérésére irányul 1995-ben az Őrségi Denevérkutató Vándortáborral érte el Vas megyét. A sikeren fellelkesülve 1996-ban az előző év nyarán talált kolóniák ellenőrzésével folytattuk munkánkat, majd a Kőszegi-hegység faunájának kutatását tűztük ki célul, melyre augusztus 12. és 18. között került sor. A táborok során a denevérek lakhelyéül szolgáló templomtornyok átvizsgálását és erdei élőhelyek faunisztikai kutatását végeztük.

Az épületlakó denevérkolóniák felmérése során 26 templom padlását és tornyait kutattuk át, melyből 16 esetben találkoztunk denevérekkel. Összesen 4 denevérfaj 1235 példányát számláltuk, ebből 1100 példány közönséges

denevér (10 helyen), 33 példány kései denevér (4 helyen), 62 példány szürke hosszúfűlű denevér (3 helyen) és 40 példány kis patkósorrú denevér (2 helyen) volt. Egyetlen esetben tapasztaltunk közönséges denevérek rendkívül nagy mértékű pusztulását mely valószínűleg a kedvezőtlen időjárás okozta táplálékhiány következménye, de nem kizárt rovarölőszerek hatása sem (a talált 3 élő egyed mellett 100 (!) elpusztult fiatalot találtunk). A denevérek védelme érdekében letakarítottuk a harangok működését veszélyeztető, közel 200 fős kolónia alatt felgyülemllett guanótömeget is.

A templomokat járva külön figyelmet fordítottunk fokozottan védett madarunk a gyöngybagoly (*Tyto alba*) jelenlétére is. Sajnálattal tapasztaltuk, hogy állományai a Nyugat-Dunántúl más területeihez hasonlóan az elmúlt zord télen erősen legyengülhettek, ugyanis az átnézett potenciális búvóhelyek egyikében sem találtuk, valamint eltűnt előző évi lelőhelyéről (Kerkáskápolna) is. (1996-ban megkezdjük a gyöngybagoly költőládák gyártását, 1997-ben megkezdjük kihelyezésüket. Ezzel is szeretnénk segíteni a legyengült állomány megerősödését.- A szerk megj.)

Erdei biotópokban - a kedvezőtlen időjárás következtében - mindössze 1 őrségi és 3 Kőszeg környéki helyről tudunk hálózással adatokat gyűjteni. Az épületlakó fajokon túl további 7 denevérfaj 35 példányát sikerült befognunk. A részletes eredményeket az alábbi sorok tartalmazzák: Óriszentpéter, Bártkás-tó

(1996. 08. 13.): közönséges denevér (*Myotis myotis*) - 1 pd. Bozsok, Végherdő

(1996. 08. 15.): korai denevér (*Nyctalus noctula*) - 1 pd.

Velem, Borha-forrás (1996. 08. 16.): vízi denevér (*Myotis daubentoni*) - 1 pd.,

bajuszos denevér (*Myotis mystacinus*) - 1 pd., nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*) -

5 pd., horgasszőrű denevér (*Myotis nattereri*) - 2 pd., kései denevér (*Eptesicus*

serotinus) - 1 pd., barna hosszúfülű denevér (*Plecotus auritus*) - 2 pd., szürke

hosszúfülű denevér (*P. austriacus*) - 3 pd., pisze denevér (*Barbastella barbastellus*) -

1 pd. Kőszeg, Hétvezér-forrás (1996. 08. 17.): bajuszos denevér (*Myotis mystacinus*)

- 2 pd., közönséges denevér (*Myotis myotis*) - 1 pd., pisze denevér (*Barbastella*

barbastellus) - 3 pd., korai denevér (*Nyctalus noctula*) - 10 pd., kései denevér

(*Eptesicus serotinus*) - 1 pd.

Külön érdekességeket rejtenek - természetes barlangüregek hiányában a hegységben elszórtan fellelhető bányavágatok is. Sajnos háborítatlanságuk a viszonylag intenzív turistaforgalom következtében nem biztosított, így szükség lenne ezek ráccsal való lezárására is. Hasonlóan nagy segítséget jelentene a hegység denevérnépességének - de esetenként más állatcsoportoknak (pl.: kétéltűek) is - a gyors folyású patakok arra alkalmas szakaszain 20-25 m² minimális felületű itatók kialakítása.

E néhány adat is jól szemlélteti a Kőszegi-hegység denevérfaunájának lehetséges gazdagságát. Nagyszerű lenne, ha helyben is kialakulna egy a denevérek kutatásával és védelmével foglalkozó lelkes csoport, hiszen feladat

lenne bőven. Ha valaki kedvet érez e munkához, örömmel várom jelentkezését fenti címemen, és 1997 nyarán már terepi programokon találkozhatunk.

Külön köszönet illeti a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesületet, a Magyar Denevérvédelmi Alapítványt, a Magyar Természetvédők Szövetségét, a Soros Alapítványt, a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóságot, valamint személy szerint Németh Csabát és Gyurácz Józsefet, akiknek értékes segítségével megvalósíthattuk céljainkat.

KÉTÉLTŰ- , HÜLLŐVÉDELEM

Kétéltű, hüllő faunisztikai vizsgálatok Vas megyében

Dankovics Róbert

9700 Szombathely, Vadrózsa u. 9.

A Fertő-Hanság Nemzeti Park és a Savaria Múzeum közös, "Az Őrség Természeti Képe" kutatási programjában 1992 óta folynak kétéltű, hüllő faunisztikai vizsgálatok.

Megyénkben, kedvező klimatikus viszonyainak köszönhetően minden hazai kétéltűfaj előfordul. Egyes fajok foltszerű, a többség egyenletes elterjedést mutat. Vas megye délnyugati csücskében, a Vendvidéken és az Őrségben, tócsák, lassú folyású patakok mélyebb szakaszain figyelhető meg az alpesi gőte (*Triturus alpestris*). Az előző fajhoz hasonló foltszerű elterjedést

mutat foltos szalamandra (*Salamandra salamandra*), amely a Vendvidék és a Kőszegi-hegység nyirkos erdeiben található. Ugyanitt, és az Őrségben fordul elő tókákban, pangóvízes mélyedésekben, földutak pocsojaiban egy másik hegyvidéki kétéltű a sárgahasú unka (*Bombina variegata*). Eddigi megfigyelések szerint a barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*) csak a Rábát és a Herpenyőt kísérő laza öntéstalajjal borított területeken található meg, de valószínűleg megtalálható minden hasonló talajú élőhelyen is. Megyénkben még két békafaj mutat foltoszerű elterjedést a gyepi béka (*Rana temporaria*) és a mocsári béka (*Rana arvalis*). A gyepi béka gyakori faj a Kőszegi-hegységben és a hegységből lefutó Ablánc és az Arany-patakok felső folyása mentén, s nagy számban került elő az Őrség területéről is. A mocsári béka elterjedési területe Vas megyében a megye déli területére korlátozódik, nagyjából a Körmend-Vasvár-Szajki-tavak vonaláig. Hímje a nászidőszakban a szürkésbarnától az égszínkéig színeződhet, ekkor a faj elkülönítése a többi barna bajszosbékától egyszerű. Az előző két fajhoz hasonló az erdei béka (*Rana dalmatina*), amely az eddigi felmérések alapján a leggyakoribb kétéltűfaj megyénkben. A szarvaskendi táborban végzett felmérés alapján, a számlálás idejére befogott egyedek között, 72,6 %-ban fordult elő. A *Rana* fajok legnehezebb csoportjába a kis vizibéka (*Rana lessonae*), a kecskebéka (*Rana cl. "esculenta"*) és a tavi vagy más néven kacakóbéka (*Rana ridibunda*) tartozik. A kecskebéka, mint a kis vizibéka és a tavibéka állandósult hibridje, úgynevezett bastard formája, teljes morfológiai átmenetet képezhet a két faj között, s termékenyen

szaporodik a két fajjal és egymás között is. Megyénkben az eddigi megfigyelések alapján a kecske és a kis vizibéka az elterjedtebb, s csak egyes helyeken figyelhető meg tavibéka kevert populációban. Rendszertani szempontból a felsorolás elején kellett volna említeni a pettyes (*Triturus vulgaris*) és a tarajos gőtét (*Triturus cristatus*), a barna (*Bufo bufo*) és a zöldvarangyot (*Bufo viridis*), valamint a zöld levelibékát (*Hyla arborea*), kik itt az egyenletes elterjedésű csoport tagjaiként hátra szorultak. Gyakorlatilag mindenhol találkozhatunk e fajok egyedeivel kiskertekben, vízóra aknában, esti sétánk során városok körengetegeiben, szántóföldeken és erdőkben egyaránt. Különös figyelmet kell szentelni a jövőben az utóbbi időkben erősen megritkult tarajos göte szaporodó helyeinek felkutatására, ezen élőhelyek védelmének lehetőségeinek kidolgozására.

Megyénk a hüllők számára éghajlati adottságai miatt kedvezőtlen alacsony napsütéses óraszám, sok csapadék - ezt mutatja a csekély faj és egyedszám is. A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) kimondottan ritka, szinte kipusztultnak tekinthető. Egy-egy példánya nagyobb tavaink környezetében bukkant fel elvéve, például a Szajki-tavaknál. Gyíkjaink közül a fürge gyík (*Lacerta agilis*) a legelterjedtebb. Minden felmért területről előkerült. A fali gyík (*Podarcis muralis*) kisebb példányszámmal a megye sziklával tagolt felszínű - Kőszegi-hegység, Ság-hegy - helyein figyelhető meg. A zöld gyík (*Lacerta viridis*) Varga László régebbi megfigyelései alapján előfordul a Kőszegi-hegységben, sajnos az újabb keresések már sikertelenül zárultak e faj felkutatá-

sára. Valószínűleg kipusztultnak tekinthető. Gyakori hüllőfajunk az Európai lábatlan gyík (*Anguis fragilis*). Az állandóan vízmentes helyeken mindenhol előfordul, néhol feltűnően nagy egyedszámmal, így Győrvár és Alsóújlak térségében. Siklóink közül a vízisikló (*Natrix natrix*) a legelterjedtebb. Álló és folyóvizeink mellett egyaránt megtalálható, néha ezektől nagy távolságra is elkóborol. Rétjeinken találkozhatunk a rézsiklóval (*Coronella austriaca*). Egyedszáma az utóbbi évek meleg periódusában emelkedni látszott. Megyénkben mindenhol kimutatható, de csak kis egyedszámmal. Magyarország egyik legnagyobb hüllője az erdei sikló (*Elaphe longissima*) szórványosan fordul elő megyénk területén. Több példányát figyeltük meg a Kőszegi-hegységben. s vannak a megye más pontjairól is megfigyelési adatok.

Kígyóinkról fontos tudni, hogy Vas megyében nem élnek mérgeskígyók. Ilyen egyedek legfeljebb terráriumi szökevények lehetnek, minek valószínűsége minimális, bár nem kizárható.

Az eddigiekben leírtak elsősorban a megye nyugati felében végzett megfigyeléseken alapulnak. Kevés még az információ az északi és keleti részek herpetofaumájáról. Szerencsés lenne, ha a fajismerettel rendelkező tagtársaink, a madárfaunisztikai megfigyelésikhez hasonlóan, herpetológiai megfigyeléseikről is jegyzeteket készítenének, s ezt megküldenék címemre, ezzel is segítve munkánkat és megyénk élővilágának pontosabb megismerését.

ÉLŐHELYVÉDELEM

A IV. Csörnök-völgyi Természetvédelmi Kutató Tábor

Bánhidi Péter

9700 Szombathely, Nagy L. u. 35.

A IV. Csörnök-völgyi Természetvédelmi Kutató Tábort 1996 augusztus 16-tól 25-ig rendeztük meg Szarvaskend határában. A korábbi elképzelések szerint egy tájvédelmi körzetet alkítottak volna ki a Csörnök mentén az illetékesek. A terület kutatását 1983-ban kezdtük el. Mára a védelmi törekvések visszaszorultak, egyesületünk azonban tovább kutatja a területet, újabb adatokat gyűjtve az itt élő gerinces állatvilágról.

A táborban a nem éppen kedvező időjárás miatt 32 faj 161 példányát sikerült meggyűrűznünk. A korábbi években ugyanitt gyűrűzött madarak közül egy barátcinegét (*Parus palustris*) és egy fekete rigót (*Turdus merula*) fogtunk vissza. A madarakon kívül a kétéltűek, hüllők és a kisemlősök előfordulását vizsgáltuk. Megtaláltuk a területen a pettyes (*Triturus vulgaris*) és tarajos gőtét (*Triturus cristatus*), valamint kilenc békafajt figyeltünk meg. A felmért békák 72%-a erdei béka (*Rana dalmatina*) volt. A hüllők közül a fűrgye gyíkot (*Lacerta agilis*), a lábatlan gyíkot (*Anguis fragilis*), a rézsiklót (*Coronella austriaca*) és a vízisiklót (*Natrix natrix*) találtuk meg a vizsgált területen. A

megfigyelt emlősök közül a nagy pele (*Glis glis*), a pirókegér (*Apodemus agrarius*), a nyuszt (*Martes martes*) és a borz (*Meles meles*) érdemel említést.

Táborunknak az adatgyűjtés mellet a fiatalok természetvédelmi szemléletformálása is célja volt.

Értékes rétjeink Vámoscsalád és Csáfordjánosfa térképében

Keszei Balázs

9730 Kőszeg, Úrhajósok u. 15/ a.

Az élőlények biotikus és abiotikus tényezők kényszerei alapján "találják" meg élőhelyeiket. Ha túl sok faj egyedei szeretnének ugyanazon a területen élni, akkor versenyezniük kell egymással. Tehát a fiziológiailag a legjobb helyek azokéi lesznek, akik megfelelő tűrőképességgel (toleranciával) és versenyképességgel (konkurencia képességgel) rendelkeznek. Ezek alapján alakultak ki a területek jellemző biocönózisai. Közülük nagyon sokat az emberi tevékenység veszélyeztet! A megőrzés leginkább a természetes vagy természetközeli területek védetté nyilvánításával valósítható meg.

Vas megye északi csücskében, a Répce menti területek több védelemre érdemes növénytársulást rejtene.

A Répce a XVI. századig a Fertőbe torkollott és már a középső folyásától kezdve jellemző volt a rétek, legelők rosszleflyású lapályain a mocsár- és vadvízországi vegetáció (talán a Hansághoz hasonlóan). A mai tájképet is döntően a füves-vizes élőhelyek határozzák meg. A rétek társulásai közül az ártéri mocsárréteken (*Alopecuretum pratensis*), a meszes talajú láprét fragmentumokon (*Succiso-Moliniehum*), a fás növénycönózisok közül pedig a tölgy-kőris-szil ligetekben (*Fraxino pannonicae-Ulmetum*) élnek a legértékesebb fajok. A védett szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), a réti iszalag (*Clematis integrifolia*), a buglyos szegfű (*Dianthus superbus*), a tavaszi tőzike (*Leucojum vernum*), a tavaszi csillagvirág (*Scilla bifolia*) populációi a tájra jellemző növényfajok között jelennek meg. A leggyakrabban a réti ecsetpázsit (*Alopecurus pratensis*), az őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*), a sárga nyúlkapor (*Silaum silaus*), a festő zsoltina (*Serratula tinctoria*), a réti boglárka (*Ranunculus acris*), az indás ínfű (*Ajuga reptans*), az őszi kikerics (*Colchicum autumnale*), a borzas sás (*Carex hirta*), a tejoltó galaj (*Galium verum*), a réti kakukkszegfű (*Lychnis flos-cuculi*), a gyíkhagyma (*Allium anguosum*), az északi galaj (*Galium boreale*), az ördögharaptafű (*Succisa pratensis*), a fűzek (*Salix alba*, *Salix caprea*, *Salix fragilis*, *Salix triandra*), a magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* ssp. *pannonica*), a kocsányos tölgy (*Quercus robur*) fordul elő.

A tőzikés csáfordi erdőt körül ölelő Répce menti rétek különös természeti értékeket rejtene! Nem csak védett növényfajai, hanem természetes

és védelemre érdemes növénytársulásai is a valamikori Répce parti táj részleteit őrzik. A kaszálással jó állapotban megtartott gyepek számos állatfajnak is kiváló élő és táplálkozó helyet kínálnak (sávós szitakötő (*Calopteryx splendens*), nappali pávaszem (*Inachis io*), fecskefarkú lepke (*Papilio machaon*), kis rókalepke (*Aglais urticae*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*), darázspók (*Argiope bruennichi*), bíbic (*Vanellus vanellus*), fehér gólya (*Ciconia ciconia*), kabasólyom (*Falco subbuteo*), fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) stb.

Mindezek alapján úgy gondolom, hogy e természeteshez közeli állapotú biotópok védelemre érdemesek!

A tömördi „Nagy-tó” védelme

Bánhidi Péter

9700 Szombathely, Nagy L. u. 35

Az 1996. évi Tömördi Természetvédelmi Táborunkat április 26-tól május 5-ig rendeztük. A tömördi „Nagy-tó” és környékének élővilágát egyesületünk már több mint tíz éve vizsgálja. Ebben az időszakban sok változás történt. A tó rohamosan eutrofizálódott és néhány éve a több csapadékszegény év hatására rövid időre ki is száradt. A rétterületeken folyamatosan telepedtek meg a

különböző cserék. 1994-95-ben tábori keretek között próbáltuk lassítani ezeket a folyamatokat, ez évben a tavaszi időszakban folytattuk ezt a munkát, szintén tábor szervezésével. Köszönhetően az idei csapadékos télnek és kora tavasznak a tó vízfelülete ismét az 1985-86-os szintre nőtt. Mivel a természetvédelmi helyreállító munkánkkal ezen évek állapotának visszaállítását céloztuk meg, a tótisztítás vonatkozásában nem akadt feladatunk. Így az erőnket a rétterületekre tudtuk összpontosítani. Ezeken végeztük a cserjék eltávolítását. A kb. 5 hektáros rét egyharmad részén sikerült a munkát elvégezni, így az már hasonló az 1986-os állapothoz. A terület hatékonyabb védelme, természetvédelmi célú hasznosítása végett a Pro Vértes Természetvédelmi Közalpítvány segítségével megvásároltuk a részarány- és szövetkezeti tulajdonban lévő tavat és környékét. A megvásárolt terület nagysága 15 ha.

A tábor további tevékenysége a tavaszi vonuló madarak megfigyelése, gyűrzése volt. A vízfelület növekedése következtében százas csapatban volt látható a réti cankó (*Tringa glareola*) Megjelent továbbá néhány példány szárcsa (*Fulica atra*), vízityúk (*Gallinula chloropus*), pettyes vízcicsibe (*Porzana porzana*), kis vöcsök (*Podiceps ruficollis*), szürke gém (*Ardea cinerea*).

A madárbefogás 14 db függönyhálóval történt. A 10 nap alatt 28 faj 240 példányát sikerült megjelölni. Többek között réti cankót, kis sárszalonkát (*Lymnocyptes minima*), tüzesfejű királykát (*Regulus ignicapillus*), réti tücsökmadarat (*Locustella naevia*), rozsdás csaláncsúcsot (*Saxicola rubetra*)

és sordélyt (*Emberiza calandra*). A tábor idején 19, korábban (1993/94/95-ben ugyanitt gyűrűzött madarat fogtunk vissza.

MADÁRFAUNISZTIKA

Néhány érdekes faunisztikai adat Vas megyéből

1996

Varga László

9700 Szombathely, Szent Márton u. 25.

Nagy kócsag (*Egretta /Casmerodius/ alba*): 02.29. Szombathely Perint-patak, Magyar utca , 1 pd., 03.09. Szombathely, Perint-p. az Arany-patak torkolatánál 1 pd., 03.17. Szombathely-Gyöngyöshermán, a befagyott kavicsbánya-tavon 1 pd., 04.06. Csepreg, halastó 2 pd., 04. 16. Pósfa, vízállásos szántón 1 pd.

Nyári lúd (*Anser anser*): 03. 17. Szombathely-Gyöngyöshermán, 19 pd. K-DK felé átrepült.

Nagy lilik (*A. albifrons*) 1995.11. 18-tól 1996.03.25-ig 1 juv. pd. áttelelt, közben nagyrészt átszíneződött, a neki szórt eleséget elfogadta, Szombathely Csónakázótó.

Kendermagos réce (*Anas strepera*): 01.28. Szombathely, Csónakázótó, 1 tojó pd. szárcsákkal

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 03.23. Szombathely, Csónakázótó. 1 hím pd., 03.25. ugyanott 2 hím pd., 04.03. ugyanott 3 hím + 2 tojó pd., 06. 15. és 06.26. között: Hegyhátszentjakab Vadása tó II. egység maximum 12 hím + 6 tojó pd.

Üstökös réce (*Netta rufina*): 03.28. Szombathely, Csónakázótó 4 pár a horgásztavon

Barna kánya (*Milvus migrans*): 07.07. Vasalja 1 pd. a szürke gém telep közelében, darázsölyvvel és felér gólyával együtt körözött.

Halászsas (*Pandion haliaetus*): 04.06. Csepreg halastó 1 pd.

Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*): 04.19. Rábagyarmat 1 hím pd. Rába menti mezők felett

Nagy póling (*Numenius arquata*): 03.17. Szombathely-Gyöngyöshermán 1 pd. átrepült.

Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*) 04. 27. Szombathely-Gyöngyöshermán 1 pd. 70 pd. kormos szerkővel

Szürke küllő (*Picus canus*): 04.09. Csákánydoroszló Bükksi-rét 1 pd.

Kormosfejű cinege (*Parus montanus*): 04.18. Kőszeg Keresztkút 1 pár

Szőlőrigó (*Turdus iliacus*): 01. 17. Szombathely Szent Márton u. 1 pd., 03.26.

Szentpéterfa 4-5 éneklő, Gór 4 éneklő, 04.14. Szombathely, Ipartelep 1 elpusztult pd.

Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*): 01. 07. Szombathely vasútállomás 1 hím.

Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): 01.02. Szombathely, Kisfaludy u., 1 hím

pd., 03.29. Szombathely, Gayer park 1 éneklő, 04.05. ugyanott 1 éneklő, 04.09.

ugyanott 1 éneklő, 04.14. Szombathely, Ipartelep 1 hím 2 csilp-csalp füzikével,

04.17. Apátistvánfalva 1 éneklő 62 éves lucosban, 04.19. Rábagyarmat 1 éneklő 31

éves lucosban, 04.20. Csákánydoroszló Bükksi-rét 1 éneklő. 07.13. Kőszeg Hörman-

forrás és Stájer házak 1-1 éneklő. 09.24. Szombathely, Múzeum park 1 éneklő.

Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*): 03.19. Szombathely, Gyöngyös (Thököly u.) 1

pd., 05.18. Velem 1 pár a faluban, 08.13. Szombathely, Perint (a Rába gyárnál) 1

pd., 08.31. Szombathely, Zanati u. 1 pd. átrepült.

Keresztcsőrű (*Locia curvirostra*): 07.30. Hegyhátszentmárton Bakonya-erdő 1 pd.

Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): 05.19. Felsőszölnök Hampó-völgy 1 hím + 1 pd. 07.13.

Kőszeg Stájer házak 2 pd

Madárfaunisztikai megfigyelések a Répce mentén

Fehér István

9662 Tompaládony, Kossuth u. 2.

Mesterházy Attila

9662 Mestreháza, Petőfi u. 2.

Nagy lilik (*Anser albifrons*): 01.31. Tompaládony 1 pd., Hegyfalu 3 pd.

Kanalsréce (*Anas clypeata*): 04.01. Tompaládony 5 hím pd., 04.12. Nagygeresd 5 hím pd.

Nyílfarkú réce (*Anas acuta*): 04.01. Tompaládony 2 hím pd.

Kerceréce (*Bucephala clangula*): 04.12. Nagygeresd 1 hím pd.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 04.16. Cséri-halastó 4 hím, 1 tojó pd.

Pettyes vízicsibe (*Porzana porzana*): 09.04. Nagygeresd I pd.

Haris (*Crex crex*): 06.03. Nagygersed 6 hím pd., 06. 19. Tompaládony (búzafield) 1 pd.

Pajzsos cankó (*Phitomachus pugnax*): 04.22. Chernelházadamonya 15 pd., 09.07. Nagygeresd 1 hím pd.

Kormos cankó (*Tringa erythropus*): 09.07. Nagygeresd 7 pd.

Szürke cankó (*Tringa nebularia*): 09.07. Nagygeresd 5 pd.

Erdei cankó (*Tringa ochropus*): 04.17. Vasegerszeg 7 pd.

Réti cankó (Tringa glareola): 09.07. Nagygeresd 10 pd.

GYERMEKPÁLYÁZAT

Madáretetőm madarai

Molnár Zsolt

9527 Kemenesmagasi, Táncsics u. 24.

A kemenesmagasi általános iskola 2. osztályos tanulója vagyok. Édesapámmal és az óvadás testvéremmel egész télen etetjük a madarakat. Így én is szeretnék pályázni. A tél kezdetén apám, tesóm és én készítettünk a három etetőhöz még egyet. Kihelyeztük és napraforgót raktunk bele. A diófán kettő etető van. Napraforgó és tepertő van bennük. A 4. etetőt a szőlőlugasra akasztottuk fel. Abba dióbelet raktunk. A hidegek beálltával egyre több madár jelent meg eleségért. Eleinte a széncinegék jöttek, nem nagyon válogattak. Szívesen ették a napraforgót, tepertőt és a diót is. A januári hidegek és a havazás beálltával megszorodott a munkánk, mivel a cinkék is többen jöttek és megjelentek csoportosan a háziverebek is. Sok tengelic, citromsármány,

kenderike jött. Ritkán, de mejelent egy-egy Fekete rigó is. Részükre almát raktunk ki, melyet el is fogyasztottak.

Megfigyeltem, hogy a madarak reggel 8 és 9 óra körül jönnek a legtöbben. A cinkék és a verebek után jön a többi madárfaj. Érdekes, amikor a tengelic megjelenik nem akarja beengedni a többi madarat az etetőbe eleségért. Így azok a földre lepotyogott magot eszik. A reggeli elfogyasztása után kb. 10 óra körül csökken a madarak létszáma, de állandóan jönnek késő délutánig. Előfordult, hogy az etetők körül 35-40 madár is evett. Nagyon szépek és aranyosak ezek a madarak. Sajnálom őket, hogy télen nehéz eleséget szerezniük. Ezért etetem őket egész télen. Bízom benne, hogy nyáron is látom őket, mert készítettem odúkat is, amiket tavasszal kihelyezünk fákra. Szerezném, ha itt költenének és jövő télen még több madarat tudnánk etetni.

**A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 1995-96-ban**

Balogh és Társa Kft.

Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Állattan Tanszék

Európa Közösség

Fertő-Hanság Nemzeti Park

Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Természetvédelmi Hivatala

Központi Környezetvédelmi Alap

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Magyar Természetvédők Szövetsége

Opel Hungary

Pannon Természetvédő Szövetség

Reflex Környezetvédő Egyesület

Regionális Közép-Kelet-Európai Környezetvédelmi Központ Szombathelyi Erdészeti

Rt.

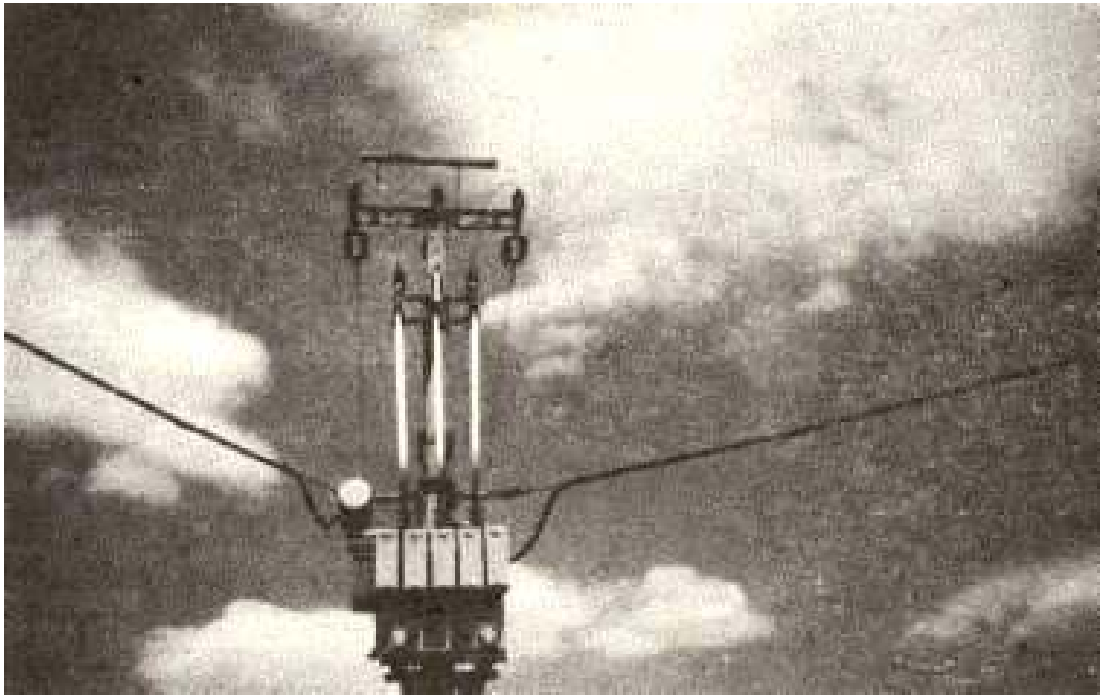
Szombathely Város Önkormányzata

Vas Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ

Vas Megyei Önkormányzat

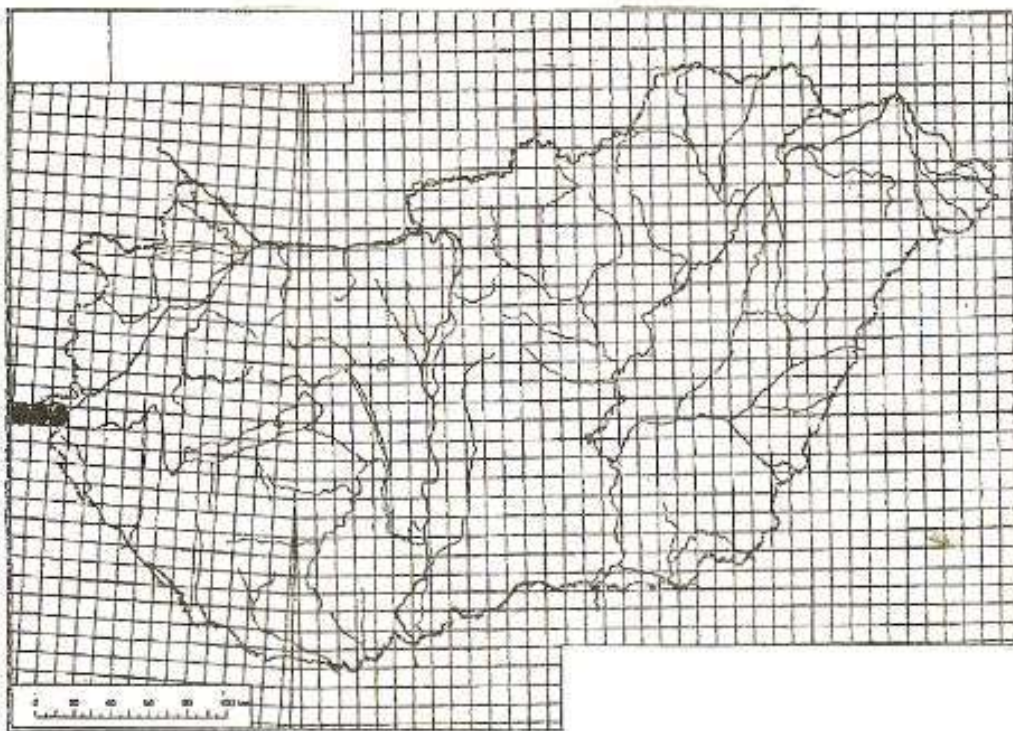
Gólyavédő állvány a büki transzformátor oszlopán

A Bükön építkezés miatt új helyre felállított oszlopon eredményesen költöttek a gólyák

A ragadozómadarak zsákmányszerzését segítik a tömördi rétekre kihelyezett
"T" fák

Az alpesi Gőte (*Triturus alpestris*) Vas megyei előfordulása